

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

КАПЛОНЮК Андрій Олександрович - аспірант кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін ...

DOI 10.32782/NP.2023.4.4

Стаття присвячена дослідженню питання взаємодії Національної поліції і Державної прикордонної служби, що виступають вагомими складовими сектору безпеки та оборони України. Вказано, що діяльність цих органів є багатогранною і багатоаспектною, що впливає з низки взаємодіючих чинників та перетинів, які знаходять своє відображення в завданнях і функціях, що виконуються вказаними органами.

З'ясовано наукові погляди на розуміння терміна «взаємодія», його співвідношення з такими категоріями, як «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння». Висловлено думку, що «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння» є формами взаємодії. Окреслено найголовніші аспекти взаємодії Національної поліції та Держприкордонслужби, які спрямовані на захист прав, свобод та інтересів людини, держави і суспільства, державного суверенітету України, її цілісності та недоторканності, що потребує їхніх спільних дій і ззовні, і всередині держави. Визначено, що від чітко спланованої та організованої взаємодії в конкретних напрямках оперативно-службової діяльності вказаних структур сьогодні багато в чому залежить стан забезпечення національної безпеки держави.

Звернено увагу на те, що і Національна поліція, і Держприкордонслужба займають надзвичайно вагоме місце з-поміж взаємопов'язаних складових сектору безпеки і оборони, від спільної, узгодженої діяльності яких сьогодні залежить багато напрямів їх

діяльності, спрямованих і на упередження потенційних загроз, і на знешкодження їх реальних проявів, особливо тих, що пов'язані з режимом воєнного стану. Захищаючи права, свободи та інтереси людини і громадянина та загалом державу і суспільство, державний суверенітет України, її цілісність та недоторканність, Національна поліція України та Державна прикордонна служба України виконують свої чітко визначені та притаманні тільки їм завдання і функції, які в комплексі становлять цілісну систему забезпечення національної безпеки України.

Ключові слова: Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, взаємодія, форми взаємодії, права людини, публічна безпека і порядок, державний кордон, режим державного кордону, прикордонний режим, сектор безпеки і оборони, національна безпека.

Постановка проблеми

Розглядаючи питання взаємодії двох ключових складових сектору безпеки і оборони нашої держави, якими є Національна поліція України і Державна прикордонна служба України, необхідно акцентувати увагу на багатогранності та багатоаспектності цієї діяльності. Така багатогранність і багатоаспектність впливають з низки взаємодіючих чинників та перетинів, які знаходять своє відображення в завданнях і функціях, що виконуються вказаними органами.

Сьогодні, як ніколи до того, взаємодія Національної поліції України та Держав-

ної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужба) спрямована на захист прав, свобод та інтересів людини, держави і суспільства, державного суверенітету України, її цілісності та недоторканності, що потребує їхніх спільних дій і ззовні, і всередині держави. Від чітко спланованої та організованої взаємодії у конкретних напрямках оперативно-службової діяльності вказаних структур сьогодні залежить стан забезпечення національної безпеки держави.

Стан дослідження проблеми

Питання взаємодії Національної поліції та Державної прикордонної служби України упродовж тривалого періоду в нашій державі є надзвичайно вагомим і актуальним. У науковому аспекті цій проблематиці присвятили свої роботи значна кількість науковців. З-поміж найбільш вагомих наукових робіт варто назвати праці В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, А. І. Берлача, В. Т. Білоуса, І. Л. Бородіна, Н. П. Бортник, С. С. Єсімова, В. О. Заросила, В. Л. Зьолки, М. В. Коваліва, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, М. Ф. Криштановича, М. А. Микитюка, А. Ф. Моти, Ю. С. Назара, В. Л. Ортинського, О. І. Остапенка, О. П. Рябченко, А. А. Саковського, А. О. Собакаря, І. Ю. Хомишин, Н. П. Христинченко, С. С. Чернявського, В. І. Шамрая, І. М. Шопіної, О. С. Юніна, Х. П. Ярмакі та багатьох інших.

Мета статті полягає у визначенні важливих аспектів, що стосуються взаємодії Національної поліції і Державної прикордонної служби під час виконання низки завдань і функцій, які покладені на ці органи, як таких, що є невід'ємними складовими сектору безпеки та оборони України.

Виклад основного матеріалу

Передусім, варто зауважити, що частиною 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [1] визначено, що Національна поліція України та Державна прикордонна служба України входять до складу сектору безпеки і оборони, а відтак, їх спільна діяльність спрямована на до-

сягнення конкретного результату у сфері забезпечення національної безпеки нашої держави. Натомість, якщо проаналізувати Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [2] та Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 року № 661-IV [3] можемо також констатувати наявність низки завдань і функцій, що покладені на ці органи та які зумовлюють потребу в їхній тісній взаємодії для ефективного виконання відповідних завдань. Так, ст. 2. Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII з-поміж завдань цього органу встановлює такі, що стосуються сфер: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності [2]. Водночас, Державна прикордонна служба України своїм завданням має забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні [3]. Отож, і Національна поліція, і Держприкордонслужба займають надзвичайно вагоме місце з-поміж взаємопов'язаних складових сектору безпеки і оборони, від спільної, узгодженої діяльності яких сьогодні залежить багато напрямів їх діяльності, спрямованих і на упередження потенційних загроз, і на знешкодження їх реальних проявів, особливо тих, що пов'язані з режимом воєнного стану.

Однак, перш ніж з'ясувати сфери взаємодії Національної поліції та Держприкордонслужби, необхідно визначитись з тим, що варто розуміти під терміном «взаємодія». Так, В. Т. Бусел, укладач та головний редактор Великого тлумачного словника сучасної української мови, термін «взаємодія» пояснює як «взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь. // *фіз.* Взаємний вплив тіл чи частинок, який зумовлює зміну стану їхнього руху» [4, с. 125]. Натомість, взаємодія – означає «перебуваючи у зв'язку, взаємно проявляти дію або погоджено взаємно діяти, бути у взаємодії» [4, с. 125].

Посилаючись на Міжнародну поліцейську енциклопедію, Р. Р. Грень підкреслює

те, що «поняття взаємодія є зовнішньо схожим з такими поняттями, як «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння». Філософія розглядає взаємодію як категорію, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміну стану, а також породження одного об'єкта іншим. Взаємодія означає «взаємно діяти», «спільно працювати», «співробітничати» і заснована на законі та підзаконних актах; взаємодія – це спільна або погоджена за місцем і часом у певних межах діяльність оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами і службами, що здійснюється відповідно до їхньої компетенції та спрямована на виявлення та припинення злочинів, нейтралізацію причин і умов, які сприяють їх вчиненню» [5, с. 99]. Натомість, висловлюємо думку про те, що «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння» є все ж таки лише певними формами взаємодії, а не тотожні їй.

Розглядаючи питання особливостей організації взаємодії в процесі забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення І. М. Волков, С. В. Белай та О. В. Ткаченко звертають увагу на те, що взаємодія організовується між різними суб'єктами державної управлінської діяльності, які, зі свого боку, складають усталені системи державних органів, їх структурних підрозділів тощо. Автори наголошують також на тому, що система суб'єктів державного управління складається із певної кількості підсистем, які функціонують на підставі внутрішніх регламентованих документів і правил.

У зв'язку із цим основним стрижнем такої діяльності є цільовий вплив державного управління на об'єкти управління, який передбачає їх підкорення суб'єкту управління. У ньому превалюють процеси адміністрування діяльності, встановлення чітко окреслених прав, обов'язків та повноважень залежно від рівнів державного управління та взаємодіючих суб'єктів [6, с. 14].

Аргументованою є теза, яку висловлюють І. О. Колінко та А. М. Ханькевич. Дослідники стверджують, що поняття «взаємодія» використовується тоді, коли йдеться про взаємоузгоджену та спільну діяльність різноманітних органів, організацій, установ

або їх структурних підрозділів, що беруть участь у боротьбі зі злочинами та іншими правопорушеннями [7, с. 259-260].

Водночас, аналізуючи питання взаємодії, варто погодитись з Л. Т. Рябовол у тому, що, «незважаючи на те, що термін «взаємодія» широко використовується у законодавстві щодо статусу різних правоохоронних органів, визначення відповідного поняття в них відсутнє, його можливо вивести лише з опису конкретних заходів щодо взаємодії в діяльності тих або інших органів» [8, с. 77]. Аналогічне твердження висловлює і А. А. Саковський, який, досліджуючи особливості взаємодії оперативних підрозділів і слідчих при документуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон України, зауважує, що нормативно-правові акти не містять визначення взаємодії, однак вони окреслюють її основоположні принципи [9, с. 202].

Так, зокрема, «Порядок організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної поліції України під час забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму», затверджений Наказом МВС України від 15.11.2022 р. № 740 (далі – Порядок) не містить пояснення терміна «взаємодія», а лише вказує на те, що він визначає механізм організації взаємодії цих органів «під час забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму в умовах виникнення порушень публічної безпеки і порядку, прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави з метою запобігання протиправній діяльності в прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах та припинення такої діяльності» [10].

Вказаний вище Порядок визначив три рівні, на яких здійснюється взаємодія між Національною поліцією та Держприкордонслужбою, а саме: «1) на центральному рівні – між Адміністрацією Держприкордонслужби і центральним органом управління Національної поліції України; 2) на регіональному рівні – між органами охорони державного кордону та територіальними (у тому числі міжрегіональними) органами Національної поліції України; 3) на місцевому рівні – між

підрозділами охорони державного кордону та підрозділами територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів (підрозділів) Національної поліції України» [10].

Варто наголосити на тому, що у вказаному Порядку визначено відповідні форми та методи здійснення взаємодії між Національною поліцією та Державною прикордонною службою, а саме зазначено, що така взаємодія відбувається шляхом забезпечення координації дій органів (підрозділів), а також видання актів організаційно-розпорядчого характеру та рекомендацій із питань забезпечення взаємодії органів (підрозділів) [10].

Для взаємодії на регіональному та місцевому рівнях характерним є розробка спільних планів взаємодії, «які розробляються органами (підрозділами) охорони державного кордону за участю представників територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів (підрозділів) Національної поліції України, у межах ділянок відповідальності органів (підрозділів) охорони державного кордону, затверджуються керівниками цих підрозділів та уточнюються один раз на рік або в разі потреби внесення суттєвих змін» [10].

Питанню методів взаємодії державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами присвятив своє дослідження І. І. Байдюк. При цьому науковець робить висновок, що під методами взаємодії Держприкордонслужби з іншими правоохоронними органами необхідно розуміти сукупність засобів, що використовуються зазначеними суб'єктами в межах чинного законодавства для організації і підтримання взаємовідносин між ними з метою забезпечення прикордонної безпеки, запобігання контрабанді, незаконній міграції та транснаціональній злочинності. Автор вважає, що серед методів взаємодії Держприкордонслужби з іншими правоохоронними органами необхідно виділяти: 1) адміністративні методи (регламентаційні, розпорядчі методи, метод примусу); 2) організаційні методи (планування, прогнозування, інформаційного забезпечення, вироблення рішень, організації виконання рішень й контролю за виконанням, інструктування, роботи з персоналом); 3) економічні методи [11, с. 127].

На думку А. А. Русецького, який зосереджує увагу на взаємодії на регіональному рівні, у своїй сукупності форми і методи утворюють своєрідний інструмент, за допомогою якого правоохоронні органи можуть вирішити складні завдання, які стоять перед ними в процесі здійснення їхньої спільної діяльності ... [12, с. 42-43].

При цьому науковець вважає, що «під адміністративно-правовими формами взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні слід розуміти визначений нормами чинного законодавства зовнішній вираз практичної діяльності правоохоронних органів, яка, у свою чергу, спрямована на те, щоб забезпечити ефективну спільну роботу відповідних правоохоронних органів на регіональному рівні задля досягнення конкретної, чітко встановленої мети» [12, с. 44].

У цьому контексті варто зазначити, що згадуваний нами Порядок організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної поліції України під час забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму основними формами взаємодії органів (підрозділів) Держприкордонслужби та Національної поліції України визначив такі:

«1) проведення спільних операцій та інших заходів, спільне місце несення служби прикордонних нарядів органів (підрозділів) охорони державного кордону та нарядів органів (підрозділів) Національної поліції України;

2) проведення спільних навчань (тренувань) щодо порядку дій сил та засобів органів (підрозділів) Держприкордонслужби та Національної поліції України під час запобігання та недопущення протиправної діяльності в прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі;

3) обмін інформацією (у тому числі оперативною) про обстановку на державному кордоні України, у прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах;

4) проведення спільних нарад із питань запобігання та недопущення протиправної діяльності в прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах» [10].

Розглядаючи систему правоохоронних органів, які взаємодіють на регіонально-

му рівні та особливості координації їх правоохоронної діяльності, згадуваний нами А. А. Русецький визначає низку основних принципів, які мають бути покладені в основу координації правоохоронних органів на центральному та регіональному рівнях. Такими, на думку дослідника, є:

- принцип законності;
- принцип своєчасності координаційних дій правоохоронних органів;
- принцип договірних засад координаційної діяльності;
- принцип рівності суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань, розробці пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання;
- принцип невтручання у внутрішню діяльність правоохоронних органів;
- принцип процесуальної самостійності кожного правоохоронного органу при реалізації узгоджених рішень;
- принцип індивідуальної відповідальності керівників правоохоронних органів, у межах їх компетенції, за якісне і своєчасне виконання чи невиконання узгоджених заходів;
- гласність щодо проведення координаційних заходів, висвітлення результатів проведеної роботи в засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці [13, с. 281-282].

Заслужують на увагу виокремлені А. А. Русецьким особливості координації правоохоронних органів у ході реалізації ними правоохоронної діяльності на регіональному рівні. На думку автора, ознаками, що характерні для такої діяльності є:

- оперативність та своєчасність координаційних дій;
- територіальна єдність координаційних дій;
- мобілізаційна цілісність та ефективність виконання покладених завдань;
- прямі зв'язки координаційної діяльності правоохоронної діяльності;
- постійна взаємодія суб'єктів координаційних дій;
- постійна взаємодія з органами місцевого самоврядування [13, с. 282].

Висновки

Отже, підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що взаємодія Національної поліції та Держприкордонслужби є надзвичайно важливою сферою прикладання сил і засобів обох органів, що становить спільну, засновану на чіткій правовій основі діяльність, що здійснюється відповідними методами та виражається у певних формах, які закріплюються і затверджуються в актах організаційно-розпорядчого характеру, необхідних рекомендаціях та спільних планах взаємодії Національної поліції та Держприкордонслужби на відповідних рівнях.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, взаємодія Національної поліції та Держприкордонслужби спрямована, передусім, на захист громадян України, їхніх прав, свобод і законних інтересів, якими цинічно нехтує країна-агресор і країна-терорист – російська федерація.

Захищаючи права, свободи та інтереси людини і громадянина та загалом державу і суспільство, державний суверенітет України, її цілісність та недоторканність, Національна поліція України та Державна прикордонна служба України виконує свої чітко визначені та притаманні тільки їм завдання і функції, які в комплексі становлять цілісну систему забезпечення національної безпеки України.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
5. Грень Р. Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу нарको-

тичних засобів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 99–102.

6. Волков І. М., Белай С. В., Ткаченко О. В. Особливості організації взаємодії у процесі забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення. *Честь і закон*. 2023. № 1 (84). С. 13–22.

7. Колінко І. О., Ханькевич А. М. Роль і місце відомчої та зовнішньої взаємодії в діяльності підрозділів внутрішньої безпеки під час протидії злочинності у сфері службової діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. Вип. 1. С. 259–270.

8. Рябовол Л. Т. Взаємодія державних правоохоронних органів: проблема визначення поняття. *Наукові записки*. Серія: право. 2021. Вип. 11. С. 75–80.

9. Саковський А. А. Особливості взаємодії оперативних підрозділів і слідчих при документуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 4. С. 200–205.

10. Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної поліції України під час забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2022 р. № 740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-22#Text>

11. Байдюк І. І. Методи взаємодії державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2021. Вип. 66. С. 123–128.

12. Русецький А. А. Адміністративно-правові форми взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. *Європейські перспективи*. 2018. № 3. С. 42–47.

13. Русецький А. А. Система правоохоронних органів, які взаємодіють на регіональному рівні та особливості координації їх правоохоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1(22). Т. 2. С. 280–283.

SUMMARY

The article is devoted to the study of the issue of interaction between the National Police and the State Border Service, which are important components of the security and defense sector of Ukraine. It is indicated that the activity of these bodies is multifaceted and multifaceted, which results from a number of interacting factors and intersections, which are reflected in the tasks and functions performed by these bodies.

Scientific views on the understanding of the term «interaction», its relationship with such categories as «cooperation», «coordination», «alignment», «facilitation» have been clarified. The opinion is expressed that «cooperation», «coordination», «alignment», «facilitation» are forms of interaction. The most important aspects of the interaction of the National Police and the State Border Service are outlined, which are aimed at protecting the rights, freedoms and interests of the person, the state and society, the state sovereignty of Ukraine, its integrity and inviolability, which requires their joint actions both outside and inside the state. It was determined that the state of ensuring the national security of the state largely depends on the clearly planned and organized interaction in specific areas of operational and service activity of the specified structures.

Attention was drawn to the fact that both the National Police and the State Border Service occupy an extremely important place among the interconnected components of the security and defense sector; on the joint, coordinated activity of which many areas of their activity depend, aimed both at preventing potential threats and at neutralizing their real manifestations, especially those related to the martial law regime. Protecting the rights, freedoms and interests of man and citizen and the state and society in general, the state sovereignty of Ukraine, its integrity and inviolability, the National Police of Ukraine and the State Border Service of Ukraine perform their tasks and functions, clearly defined and inherent only to them, which in the complex constitute an integral system of ensuring the national security of Ukraine.

Key words: National Police of Ukraine, State Border Service of Ukraine, interaction, forms of interaction, human rights, public safety and order; state border; state border regime, border regime, security and defense sector; national security.